

**DRAUDIMO INTERESAS – PAGRINDINIS TEISINIŲ DRAUDIMO
SANTYKIŲ ELEMENTAS****Doktorantas Kazimieras Zaveckas**

*Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija
Ukmergės g. 222, LT-07157 Vilnius
Elektroninis paštas kzaveckas@dpk.lt
Telefonas 243 13 89*

Pateikta 2006 m. kovo 15 d., parengta spausdinti 2006 m. gegužės 5 d.

Santrauka. Draudimas – tai finansinis instrumentas, naudojamas siekiant sumažinti galimus draudėjo (apdraustojo) nuostolius ar išlaidas, atsirandančias dėl draudimo objektui gresiančio pavojaus. Šis finansinis instrumentas naudojamas sudarant draudimo sutartis, pagal kurias draudikas už draudėjo mokamą draudimo įmoką prisiima draudėjo ir (ar) kitų asmenų nuostolių riziką bei įvykus draudimui įvykiui išsipareigoja išmokėti draudimo išmoką. Teisiniai draudimo santykiai tikimybinio pobūdžiu labai panašūs į lažybas, loterijas ar kitus žaidimus, grindžiamus rizika ir atsitiktinumu, kai išmoka mokama dėl numatomo nežinomo įvykio. Esminis požymis, išskiriantis draudimą iš nurodytų santykių, yra draudimo interesas. Jis yra privalomas teisinių draudimo santykių elementas.

Šiame straipsnyje atskleidžiama draudimo intereso atsiradimo genezė, svarba ir reikšmė sudarant ir vykdant draudimo sutartis, apžvelgiami pagrindiniai draudimo intereso požymiai.

Pagrindinės sąvokos: draudimas, draudimo interesas.

IVADAS

Lietuvoje draudimo teisės doktrina dar tik kuriama, todėl nagrinėjama tema yra nauja ir aktuali ne tik teoriniu, bet ir praktiniu požiūriu. Mokslinėje teisės literatūroje pasigendama draudimo intereso mokslinės analizės. Draudimo teisės tema yra parengta tik keletas lietuviškų mokslinių šaltinių, pavyzdžiui: autorių kolektyvo J. Čepinskio, D. Raškinio, R. Stankevičiaus ir A. Šerniaus vadovėlis „Draudimas“, kai kuriuos civilinės atsakomybės draudimo aspektus knygoje „Civilinės atsakomybės problemos: Lyginamieji aspektai“ nagrinėjo V. Mikelėnas. Pažymėtina, kad lietuvių teisės mokslininkų, analizuojančių draudimo interesą bei jo reikšmę draudimo teisiniams santykiams, nėra.

Lietuvos teismų praktika draudimo intereso tema taip pat nėra gausi, paminėtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 2 d. nutartis c.b. *UAB draudimo kompanija „Baltic polis“ prieš Vilių Ramanauską*, Nr. 3K-3-643/2003, kategorija 67, kurioje teismas suformulavo nuomininko draudimo intereso apimtį suda-

rant draudimo sutartį dėl nuomos sutarties objekto bei nustatė jo teisę gauti draudimo išmoką.

Šio darbo tikslas – atskleisti draudimo intereso atsiradimo genezę, svarbą ir reikšmę sudarant ir vykdant draudimo sutartis bei apžvelgti pagrindinius draudimo intereso požymius. Straipsnio hipotezė – draudimo interesas yra pagrindinis teisinių draudimo santykių elementas. Nesant draudimo intereso nėra ir teisinių draudimo santykių.

**I. DRAUDIMO INTERESO GENEZĖ IR
SAMPRATA**

Analizuojant intereso sampratą svarbu išsiaiškinti šio žodžio prasmę ir turinį. Interesas lietuvių kalboje reiškia svarbų, rūpimą dalyką; naudą, susidomėjimą [1, p. 215].

Kiekvienas asmuo (fizinis ar juridinis) turi daugybę įvairiausių interesų, kurie priklauso nuo asmens pomėgių, kasdienės veiklos, turtinės padėties ir kitų aplinkybių. Interesas (domėjimasis kuo nors, naudos ar svarbių

dalykų išsaugojimo siekimas) skatina asmenį priimti tam tikrus sprendimus bei saugoti tai, kas jam svarbu, nuo nepalankių aplinkos veiksnių bei kitų rizikų. Asmuo savo interesus saugo atsižvelgdamas į jų svarbumą, galimus nuostolius arba išlaidas jų netekus, savo materialines, finansines galimybes bei nusistovėjusią teisinę santvarką.

Draudimas yra viena iš teisinių priemonių, naudojamų apsaugoti asmens interesą nuo galimų rizikų (gresiančio pavojaus). Nesant intereso nėra ko ir apsaugoti, todėl sudarant draudimo sutartis būtina nustatyti, ar draudimo interesas iš tikrųjų egzistuoja, ar asmuo turi pakankamą teisinį pagrindą siekti apsaugoti interesą, taip pat, ar tas interesas gali būti apsaugotas draudimo sutartimi.

Teisinių draudimo santykių istorinė analizė rodo, kad interesas teisiniuose draudimo santykiuose dabartinę reikšmę bei prasmę įgijo tik XVIII a. pabaigoje. Intereso doktrina buvo suformuluota Didžiojoje Britanijoje, kur buvo paplitusi praktika prisidengiant teisiniais draudimo santykiais lažintis dėl kitų asmenų gyvybės, sveikatos bei turto rizikos. Siekiant apriboti tokius sandorius, Jūrų draudimo įstatymu (*The Marine Insurance Act 1745*) buvo uždrausta sudaryti draudimo sutartis asmenims, neturintiems draudimo intereso dėl prekių, laivų ar pirklių, kitų objektų, susijusių su gabenimais jūra; Gyvybės draudimo įstatymu (*The Life Assurance Act 1774*) nustatyta, kad visi asmenys, kurių naudai sudaroma draudimo sutartis, privalo būti įrašyti į draudimo liudijimą (polisą); Lažybų įstatymu (*The Gambling Act 1845*) nustatyta, kad loterijų ir žaidimų, grindžiamų rizika ir atsitiktinumu, „draudimo sutartys“ yra niekinės [2, p. 56]. Nurodytais teisės aktais buvo uždraustos lažybos, vykdomos draudimo forma.

Pirmą kartą draudimo intereso samprata suformuluota Didžiojoje Britanijoje 1806 m. byloje *Lucena v. Craufurd*:

„Tik tas asmuo turi interesą į tam tikrą objektą, kuris dėl tikėtinų, galinčių atsirasti aplinkybių, susijusių su intereso objektu, gali turėti naudos ar padaryti žalos (nuostolių), ar turėti kitų išlaidų ir kuriam svarbu, kad jo intereso objektas būtų apsaugotas bei neprarastų savo požymių dėl galimų rizikų. Interesas nebūtinai turi būti siejamas su konkrečiomis teisėmis į intereso dalyką ar į jo dalį, taip pat nėra privaloma, kad konkretus objektas būtų fiziškai sunaikintas, tačiau privaloma, kad su intereso objektu asmuo būtų susijęs tokiu ryšiu, kad atsiradus intereso objekto rizikai, dėl kurios buvo sudaryta draudimo sutartis, asmuo patirtų nuostolių ar kitų išlaidų; jeigu asmuo yra panašiai susijęs su konkrečiu apdraustu objektu, kuriam gresia tam tikros tikėtinos rizikos ar pavojai, galima teigti, kad toks asmuo turi interesą išsaugoti objektą. Būti suinteresuotam konkretaus objekto išsaugojimu reiškia, kad iš to objekto galima turėti tam tikrą naudą ir (ar) patirti žalos (nuostolių) ar kitokių išlaidų netekus ar sužalojus tą objektą“ [3, p. 62].

Tai gana sudėtingas ir painus klasikinis intereso apibūdinimas – jo esmė ta, kad draudimo interesas egzistuoja, jeigu draudimo objektui gresia tikėtinas pavojus (rizika), kuriam įvykus suinteresuotas asmuo (teisi-

niu ar kitu ryšiu susijęs su draudimo objektu) gali patirti nuostolių ar kitokio pobūdžio išlaidų.

Pažymėtina, kad draudimo intereso sampratos pagrindinės idėjos, suformuluotos 1806 m. byloje *Lucena v. Craufurd*, yra naudojamos ir šiuolaikinėje draudimo teisėje. Draudimo interesas tapo pagrindiniu draudimo sutarties elementu, kuriam būdingi šie požymiai:

- turi egzistuoti konkretūs objektai (gyvybė, turtas, tikėtina atsakomybė, teisės ar finansinis interesas), kuriuos būtų galima apdrausti;
- išvardyti konkretūs objektai (gyvybė, turtas, tikėtina atsakomybė, teisės ar finansinis interesas) turi būti draudimo sutarties dalykas;
- draudėjas turi būti susijęs teisiniu ryšiu su draudimo dalyku, t. y. draudėjas turi naudos, jeigu draudimo dalykas išsaugomas arba neatsiranda atsakomybė, arba patiria žalos (nuostolių) ar kitokių išlaidų, arba kyla teisinė atsakomybė, jeigu draudimo dalykas sunaikinamas, sugadinamas ar sužalojamas [4, p. 178].

Lietuvos teisės sistemoje draudimo intereso samprata įtvirtinta tik 2003 m. Lietuvos Respublikos draudimo įstatyme (toliau – Draudimo įstatymas), iki tol draudimo intereso sąvoka buvo numatyta tik draudimo teisės doktrinoje. Draudimo įstatymo 2 straipsnio 15 dalis nustato, kad draudimo interesas yra nuostolis, kurį gali patirti draudėjas, apdraustasis arba naudos gavėjas įvykus draudimui įvykiui [5]. Kiti draudimo intereso pagrindai (požymiai) yra nurodyti Draudimo įstatymo 79 straipsnyje, kuris nustato, kad būtina nuostolių draudimo sutarties sąlyga yra teisėtas draudėjo ar apdraustojo interesas, kurį galima įvertinti pinigais [5].

II. DRAUDIMO INTERESO POŽYMIAI

1. Draudimo interesas yra draudimo objektas.

Nagrinėjant teisinius draudimo santykius kyla klausimas, kas draudimo teisėje turėtų būti laikoma draudimo objektu: turtas (daiktai), gyvybė, sveikata, atsakomybė ar interesas, susijęs su tuo turtu (daiktais), gyvybe, sveikata, atsakomybe. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.991 straipsnio 1 dalies 5 punktas nustato, kad draudimo liudijime (polise) privalo būti nurodytas draudimo objektas [6], tačiau teisės aktai bei draudimo doktrina nepateikia konkretaus baigtinio galimų draudimo objektų sąrašo.

Teisės aktai nustato, kad draudikas turi teisę apžiūrėti draudžiamą turtą, o jeigu draudimo interesas susijęs su fiziniu asmens gyvybe ir sveikata, draudikas turi teisę reikalauti iš draudėjo dokumentų, patvirtinančių draudėjo (apdraudžiamojo) amžių, sveikatos būklę, profesiją ir kitas draudimo rizikai turinčias reikšmes aplinkybes (CK 6.994 str.), taip pat ne gyvybės draudimo atveju draudimo suma negali viršyti tikrosios draudžiamo turto ar turtinės rizikos vertės (CK 6.997 str. 2 d.) [6]. Draudikas, nustatydamas draudimo išmoką nuostolių draudimo sutartyje, privalo atsižvelgti į tiesioginius ir netiesioginius nuostolius ar kitas išlaidas, atsiradusias dėl draudiminio įvykio, jeigu kitaip nenumatyta draudimo

sutartyje. Vadinasi, draudimo išmoka nėra tik turto (daikto) netekimo, taip pat turėtų nuostolių tiesioginės išlaidos. Pavyzdžiui, transporto priemonių valdytojams apsidraudus privalomojo civilinės atsakomybės draudimu draudikas išmoka draudimo išmoką dėl draudėjo (apdraustojo) nuostolių ar kitų išlaidų, kurios atsirado dėl padarytos žalos nukentėjusiam trečiajam asmeniui atlyginimo ir kurios apima ne tik tiesioginius nuostolius, susijusius su nukentėjusio trečiojo asmens transporto priemonės netekimu ar sugadinimu (transporto priemonės vertės netekimas), bet ir kitus nuostolius ar išlaidas, susijusias su turto sugadinimu ar netekimu (transporto priemonės nuomos išlaidas, negautas pajamas ir pan.) [7].

Draudimo įstatymo 98 ir 112 straipsniai nustato, kad gyvybės ir sveikatos draudimo atveju yra draudžiami turtiniai interesai [5]. Vadinasi, nuostolių draudimo sutartyje draudimo objektas yra ne konkretus turtas (daiktas) (draudimo išmokos dydis nėra siejamas tik su tiesioginiais nuostoliais, atsiradusiais dėl šių objektų netekimo), o turtinis interesas, susijęs su konkrečiu turtu ar civiline atsakomybe, galinčia atsirasti padarius žalą trečiajam asmeniui, taip pat bet koks kitas turtinis interesas, susijęs su galimais nuostoliais ar kitomis išlaidomis. Sumų draudimo sutartyje draudimo objektas gali būti asmens interesas, susijęs su sveikata ar gyvybe.

2. Draudimo interesas yra turtinis interesas.

Draudimo įstatymo 79 straipsnyje apibūdinant draudimo interesą nurodoma, kad interesą turi būti galima įvertinti pinigais. To paties įstatymo 86, 90, 98 ir 112 straipsnių analizė rodo, kad draudžiant turtą, civilinę atsakomybę, gyvybę bei sveikatą sudaroma draudimo sutartis tik dėl turtinių interesų [5].

Turto draudimo atveju draudimo intereso turtinis pobūdis yra akivaizdus, t. y. siekimas išvengti galimų nuostolių (išlaidų), jei turtas būtų sunaikintas ar sugadintas. Draudėjas interesą draudžiant turtą įvertinti pinigais nesunku, paprastai tai yra individuali turto rinkos vertė.

Apsidraudus civilinės atsakomybės draudimu draudimo intereso turtinis pobūdis pasireiškia per numanomus draudėjo (apdraustojo) nuostolius, kurie gali būti, jeigu draudėjas padaro žalos (įskaitant ir neturtinę žalą) trečiajam asmeniui ir yra pareiškiamas reikalavimas ją atlyginti. Tokiu atveju interesas bus draudimo sutarties šalių nustatyta suma, į kurią atsižvelgiant būtų išmokama draudimo išmoka gavus reikalavimą atlyginti padarytą žalą.

Gyvybės ir sveikatos draudimo (sumų draudimas) turtinis draudimo intereso pobūdis negali būti siejamas su objektyvia verte, nes gyvybė bei sveikata yra vertybės, kurios neturi rinkos vertės, jų negalima objektyviai įvertinti pinigais. Tačiau draudėjas, sudarydamas gyvybės ar sveikatos (sumų draudimo atveju) draudimo sutartį, draudimo sutartyje fiksuoja savo intereso į gyvybę ar sveikatą pinigine išraiška.

Neturtiniai (moraliniai) interesai nėra draudžiami [8, p. 51].

3. Draudimo interesas yra subjektinis interesas.

Interesus V. I. Serebrovskis skirsto į objektyvius ir subjektyvius. Objektyviu interesu laikomas turtinis interesas, egzistuojantis neatsižvelgiant į nuosavybės ar kitų turtinių teisių santykį su konkrečiu asmeniu [9, p. 385]. Objektyvus interesas – tai visuomeninis interesas, kai konkretus subjektas nenurodomas. Tokio intereso pripažinimas sukeltų praktinių draudimo sutarčių sudarymo bei vykdymo problemų. Jeigu svarbus yra tik draudimo objektas, o ne jo turėtojas, vadinas, nei sudarant draudimo sutartis, nei išmokant draudimo išmoką nereikėtų nustatinėti, kas yra draudimo intereso turėtojas. Taip pat, jeigu būtų draudžiamas objektyvus interesas, būtų apdrausti ne tik turto savininko ar kito asmens, turinčio tam tikrų teisių, interesai, bet ir trečiųjų asmenų (nuomininko, pervežėjo ir pan.) interesai.

Subjektyviu interesu laikomas ne bendras interesas, o interesas, susijęs su konkrečiu asmeniu arba asmenų grupe (pvz., darbdavio interesas dėl savo darbuotojų gyvybės ir sveikatos grupinio draudimo atveju). Draudimo intereso turėtojas turi būti žinomas sudarant draudimo sutartį arba turi būti nurodyti būdai, kuriais remiantis turėtų būti nustatomas draudimo intereso turėtojas. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas nustato, kad privalomojo draudimo sutartimi apdraudžiama draudimo sutartyje ar (ir) draudimo liudijime nurodytą transporto priemonę valdančių ir naudojančių asmenų civilinė atsakomybė dėl žalos padarymo [7].

Subjektyvio intereso samprata yra susijusi su žalos samprata, nes interesas yra ne kas kita, o siekimas išvengti galimos žalos (nuostolių). Civilinėje teisėje žala siejama ne su visuomenės gerovės sumažėjimu, o su žala konkrečiam asmeniui. V. Mikelėnas nurodo, kad civilinė atsakomybė gali atsirasti tik tada, kai padaryta žala yra individuali, t. y. kai ji padaroma konkrečiam subjektui, įgyjančiam teisę reikalauti žalos atlyginimo. Sunaikinus ar sužalojus turtą, kurio savininkas nėra žinomas, civilinė atsakomybė neatsiranda, nes nėra asmens, patyrusio žalą ir įgijusio teisę reikalauti jos atlyginimo [10, p. 143]. Todėl asmuo, kuris kreipiasi dėl žalos atlyginimo, turi įrodyti, kad dėl trečiojo asmens veiksmų buvo sužalotas ar sunaikintas jo turtas. Vadinas, žalos atlyginimo negali reikalauti asmuo, kuris negali įrodyti, kad atstovauja žalą patyrusiam asmeniui, arba įrodo, kad žala padaryta jam pačiam. Draudimas yra teisinė priemonė, padedanti mažinti neigiamas padarytos žalos pasekmes. Todėl jeigu pati žala (nuostoliai) yra subjektinė, t. y. susijusi su konkrečiu asmeniu, tai ir draudimo interesas turi būti subjektinis, nes draudimas suteikia apsaugą dėl konkrečiam interesui kylančios rizikos.

Jeigu teisė pripažintų objektyvų draudimo interesą, draudimo sutartis būtų sudaroma dėl neapibrėžto rato asmenų (apdraustųjų), turinčių interesą dėl tam tikro objekto. Darant prielaidą, kad su tuo pačiu objektu gali būti susiję neapibrėžto skaičiaus asmenų interesai ir visi tie interesai būtų apdraudžiami, draudikas įvykus draudiminiam įvykiui turėtų išmokėti draudimo išmokas neapibrėžtam apdraustųjų skaičiui. Pavyzdžiui, draudžiant

objektyvius interesus (laivo krovinį) jūriniu draudimu suinteresuotais asmenimis gali būti laikomi krovinio savininkas, frachtuotojas, ekspeditorius, komisionierius, krovinio gavėjas ir kiti. Objektyviojo intereso doktrina negali būti taikoma ne tik sudarant draudimo sutartį, bet ir išmokant draudimo išmokas, nes tokiu atveju būtų neaišku, ar draudimo išmoka išmokama tinkamam draudimo intereso turėtojui. Esant objektyviajam draudimo interesui draudikui gali būti nežinoma draudimo vertė (kiekvieniu atveju asmens interesas yra nustatomas individualiai), be to, vieno asmens tas pats interesas gali būti kelis kartus apdraustas to paties ar kito draudiko. Draudimas nurodytomis sąlygomis būtų laikomas draudimu, viršijančiu draudimo vertę, o jei draudimo objektas apdraustas kelių draudikų ar pagal kelias draudimo sutartis, – dvigubu draudimu. Jei objektyvusis interesas būtų pripažįstamas tinkamu sudaryti draudimo sutartį, tai atskirti draudimą viršijančius draudimo vertę ar dvigubą draudimą būtų neįmanoma. Draudikas turėtų prisiimti visus nuostolius, susijusius su dvigubu draudimu arba su draudimu, viršijančiu draudimo vertę.

Subjektinio intereso doktrina yra netiesiogiai įtvirtinta CK. Jame nustatyta, kad jeigu draudimo suma, nurodyta draudimo sutartyje, viršija draudimo vertę, tai draudimo sutartis negalioja dėl tos draudimo sumos dalies, kuri viršija draudimo vertę. Jeigu draudimo suma buvo padidinta dėl draudėjo apgaulės, draudikas turi teisę reikalauti draudimo sutartį pripažinti negaliojančia ir atlyginti jam padarytus nuostolius, kiek jų nepadengia gauta draudimo įmoka (premija) (CK 6.1001 str.) [6]. Jeigu draudimo suma viršija draudimo vertę apdraudus tą patį objektą pagal kelias draudimo sutartis su skirtingais draudikais (dvigubas draudimas), draudimo išmoka, kurią turi mokėti kiekvienas draudikas, sumažinama proporcingai draudimo sumos sumažinimui pagal atitinkamą draudimo sutartį. Išimtis numatyta tik tuo atveju, jei sudaromos draudimo sutartys nuo skirtingų rizikų (CK 6.1002 str.). CK 6.999 straipsnis taip pat nustato, kad jeigu draudimo suma yra mažesnė už draudimo vertę, tai įvykus draudimui įvykiui draudikas privalo atlyginti draudėjui (naudos gavėjui) dalį jo patirtų nuostolių, kuri yra proporcinga draudimo sumos ir draudimo vertės santykiui [6].

CK 6.1011 straipsnis nustato, kad pasikeitus apdrausto turto savininkui naujasis savininkas nedelsdamas privalo raštu pranešti draudikui apie nuosavybės teisės perėjimą [6]. Jeigu draudimo teisė pripažintų objektyvųjį interesą, toks pranešimas būtų nereikalingas, nes apdrausto turto savininko pasikeitimas neturėtų jokios įtakos draudimo sutarčiai, mat toks asmuo būtų apdraustas jau draudimo sutarties sudarymo metu, taip pat būtų apdrausti ir tie asmenys, kurie jau turėjo arba dar turės interesų į tą objektą.

Jeigu draudimo sutartį sudaro asmuo, kuris draudžia kito asmens interesą, draudimo intereso subjektiškumai keliami tokie patys reikalavimai. Pagal tokią draudimo sutartį visas pareigas turi ne apdraustasis, o draudėjas, tačiau reikalavimo teisės į draudimo išmoką dėl draudiminio įvykio turi tik naudos gavėjas. Vadina-

si, ir šiuo atveju draudžiamas konkretaus asmens interesas (subjektyvus interesas).

Pažymėtina, kad subjektyviniu draudimo intereso požymiu rėmėsi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2003 m. birželio 2 d. nutartyje c. b. *UAB draudimo kompanija „Baltic polis“ prieš Vilių Ramanauską*. Teismas nurodytoje byloje konstatavo, kad nekilnojamojo turto nuomos sutartis savaime nesukuria daiktinių teisių į nuomąjamąjį turtą bei nesuteikia nuomininkui teisės į draudimo išmokos gavimą įvykus draudiminiam įvykiui su nekilnojamojo turto draudimo objektu, nebent nuomos sutarties sąlyga leistų sudaryti nuomotojo turto draudimo sutartį nuomininko naudai. Draudimas nuomotojo turtinius interesus nuomininkas turi teisę į draudimo išmoką tik tuo atveju, jei nuomotojas atsisakė draudimo išmokos arba perleido tokią teisę nuomininko naudai. Nekilnojamojo turto pagerinimai, kuriuos padarė nuomininkas, jei jie yra neatskiriami nepadarant žalos išsinuotajam turtui, tampa neatskiriami pastato dalimi. Todėl tokie pagerinimai negali turėti atskiro savininko, jie tampa pastato savininko nuosavybe ir gali būti draudžiami tik savininko naudai. Ši taisyklė taikytina net ir tais atvejais, kai remontas atliktas nuomininko lėšomis, juolab tada, kai remontas atliktas nuomos mokesčių įskaitant į remonto išlaidas. Nuomininkas, siekdamas nepatirti nuostolių dėl padarytų pagerinimų, turėtų drausti ne turtą, o savo finansinę riziką, t. y. tas išlaidas, kurias jis gali patirti atkurdamas pagerinimus [20].

4. Draudimo interesas yra teisėtas interesas.

Draudžiamas gali būti tik toks interesas, kuris neprieštarauja nustatytai teisei santvarkai arba pačiai teisei. Vadinasi, interesas, kuris yra ir turtinis, ir subjektyvus, negali būti apsaugotas draudimo sutartimi, jeigu jis prieštarauja nustatytai teisei santvarkai arba teisei.

CK įtvirtina draudimo intereso teisėtumą nustatydama, kad gali būti draudžiami tik įstatymo ginami interesai (CK 6.988 str. 4 d.) [6], tokią pačią sąlygą nustato ir Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 79 straipsnis (būtina nuostolių draudimo sutarties sąlyga yra teisėtas draudėjo ar apdraustojo draudimo interesas) [5].

Kitų valstybių teisinėse sistemose taip pat yra numatyti draudimo intereso teisėtumo reikalavimai, pavyzdžiui, Rusijos Federacijos civilinio kodekso 928 straipsnis nustato, kad negali būti draudžiami:

- 1) neteisėti interesai;
- 2) interesai, kurie yra susiję su nuostoliais, atsirandančiais dalyvaujant loterijose, lažybose bei kituose žaidimuose, grindžiamuose rizika ir atsitiktinumu;
- 3) interesai, susiję su nuostoliais, kuriuos asmuo patirtų dėl įkaitų išlaisvinimo [11].

Analizuojant draudimo intereso teisėtumo turinį būtina išsiaiškinti, kas laikoma „įstatymų ginamais interesais“, „teisėtais interesais“. „Įstatymų ginamais interesais“ ir „teisėtais interesais“ gali būti tik tokie interesai, kurie yra socialiai vertingi bei neprieštarauja teisei santvarkai. Teisė reguliuoja žmonių reikšmingiausius santykius, kuriuos reikia apsaugoti. Teisinėje literatūro-

je išskiriamos šios saugomos pozityviosios teisės santykių kategorijos:

- 1) turtiniai žmonių santykiai;
- 2) žmonių santykiai, atsirandantys valdant valstybę;
- 3) teisėsaugos santykiai, atsirandantys užkertant kelią visuomeninės tvarkos pažeidimams, patarukiant teisės pažeidėjus teisinėn atsakomybėn ir įgyvendinant jiems paskirtas teisinio poveikio priemones [12, p. 156].

V. Serebrovskis, analizuodamas draudimo intereso teisėtumo reikalavimą, išskiria du atvejus, kuriems esant interesas negali arba neturi būti draudžiamas:

- 1) interesas negali būti ginamas teismine ar kita teisės aktų nustatyta tvarka;
- 2) interesas gali būti ginamas teismine ar kita teisės aktų nustatyta tvarka, tačiau pats interesas prieštarauja nustatytai teisei santvarkai [9, p. 391].

Teisės aktuose nėra tikslių kriterijų, nustatančių, ar interesas yra teisėtas, ar ne, kiekvienas konkretus atvejis turi būti nagrinėjamas individualiai.

Interesas negali būti apsaugotas draudimo sutartimi, kai dėl savo savybių intereso objektas yra išimtas iš civilinės apyvartos. CK 1.97 straipsnis nustato daiktų ir turto civilinės apyvartos neribojimo prezumpciją – civilinių teisių objektai yra daiktai, pinigai ir vertybiniai popieriai, kitas turtas bei turtinės teisės, intelektualinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmų rezultatai, taip pat kitos turtinės ir neturtinės vertybės. Daiktai ir turtas, kurių apyvarta yra ribota, gali būti civilinių teisių objektai tik įstatymų numatytais atvejais. Daiktai, kurie yra išimti iš civilinės apyvartos ar kurių apyvarta yra ribota, turi būti įsakmiai nurodyti įstatymuose. Priešingu atveju laikoma, kad daiktų ar turto civilinė apyvarta neapribota [6]. Jeigu turtas (daiktai), išimtas iš civilinės apyvartos, negali būti teisiųjų santykių objektas, vadinasi, tokie daiktai negali būti apsaugoti ir draudimo sutartimi. Ribotai apyvartoje esantys daiktai gali būti teisiųjų santykių objektai tik įstatymų numatytais atvejais (pavyzdžiui, tik asmuo, turintis Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 12 straipsnyje nustatyta tvarka išduotą leidimą, gali įsigyti šaunamųjų ginklų ir šaudmenų [14]), vadinasi, asmuo, teisėtai naudojantis, valdantis ar disponuojantis ribotos apyvartos daiktu, gali savo teises, susijusias su tuo objektu, ginti teismine ar kita teisės aktų nustatyta tvarka. Toks asmuo turi draudimo interesą ir gali sudaryti draudimo sutartį, apsaugoti ribotos apyvartos objektą draudimo sutartimi. Asmuo, teisėtai įsigijęs ribotos apyvartos objektą, gali savo interesą apsaugoti draudimo sutartimi – to negalėtų daryti neturintis tam teisės asmuo.

Negali būti apdrausti interesai, atsirandantys dėl niekinių sandorių. Niekiniai sandoriai yra tokie, kurie prieštarauja imperatyviosioms teisės normoms, pažeidžia jų reikalavimus ir kuriuos draudžia teisės aktai. Todėl laikytina, kad tokių sandorių apskritai nėra, nes niekinis sandoris negalioja *ab initio*, nesvarbu, ar yra pareikštas reikalavimas pripažinti jį negaliojančiu [13,

p. 177]. Jeigu niekinis sandoris nesukuria teisiųjų padarinių, vadinasi, neatsiranda ir interesas, kurį asmuo galėtų apsaugoti draudimo sutartimi.

Taip pat daugeliu atvejų negalima apdrausti intereso, susijusio su nuostoliais arba išlaidomis, kurios atsirado darant veikas, numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. Negalima apsidrausti dėl galimų nuostolių, kai vykdoma kontrabanda, padirbinėjami piniginiai ženklai, vykdomos vagystės, plėšimai ir kitos veikos, numatytos Baudžiamajame kodekse.

Negalima apsidrausti nuo nuostolių, atsiradusių kompetentingoms institucijoms taikant sankcijas (baudas), poveikio priemones, numatytas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse bei kituose teisės aktuose.

Asmuo, apdraudęs turtą ir vėliau tyčia jį sunaikinęs, kad gautų draudimo išmoką, neturi teisės į draudimo išmoką. Šiuo atveju laikoma, kad asmuo turi teisėtą interesą, tačiau jo paties tyčiniai veiksmai sukelia pavojų draudimo objektui. Panašus gali būti gyvybės draudimo atvejis, kai asmuo, apdraudęs savo sutuoktinio gyvybę, nunuodija jį, kad gautų draudimo išmoką. Šiuo atveju išmoka būtų mokama ne naudos gavėjui, o kitiems mirusio asmens (apdraustojo) įpėdiniams.

CK 6.1014 straipsnis nustato, kad draudikas atleidžiamas nuo išmokos mokėjimo, jeigu draudiminis įvykis įvyko dėl draudėjo, apdraustojo ar naudos gavėjo tyčios [6]. Taip pat teisės aktai įtvirtina principą, kad negalima apsidrausti (nėra draudimo intereso) nuo nuostolių ar kitų išlaidų, atsiradusių dėl draudėjo (apdraustojo) didelio neatsargumo (Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 89 straipsnis) [5]. Daugumoje valstybių iš dalies ribojama teisė gauti draudimo išmoką savivžudybės atveju. Pažymėtina, kad CK nustato, jog draudikas neatleidžiamas nuo draudimo išmokos mokėjimo, kai jį pagal draudimo sutartį turi būti mokama apdraustajam mirus, jei mirtis įvyko dėl savivžudybės, bet draudimo sutartis galiojo daugiau kaip trejus metus [6].

Daug sudėtingesnis yra tas atvejis, kai intereso objektas yra teisėtas, tačiau aplinkybės, kurioms esant atsiranda rizika šiam objektui, yra neteisėtos. Pavyzdžiui, savininko interesas apdrausti savo transporto priemonę, kuri yra naudojama plėšimui, kontrabandai arba kitoms nusikalstamoms veikoms vykdyti. Šiuo atveju pagrindinė problema yra ne pats intereso objektas, kuris nesukelia teisiųjų ar moralinių problemų, o aplinkybės, rizika, kuri sukeliama tam interesui. Šis klausimas gali būti sprendžiamas atsižvelgiant į konkrečios valstybės teisinę sistemą ir nusistovėjusią santvarką bei praktiką. Lietuvos draudimo praktikos analizė parodė, kad įprastai draudikai rizikas, kai teisėtam draudimo objektui gresia pavojus, kuris sukliamas vykdam neteisėtas veikas (pavyzdžiui, transporto priemonė yra naudojama nusikalstamoms veikoms atlikti), priskiria prie nedraudiminių įvykių [24; 25].

Lietuvos Respublikos teismų praktikoje nepavyko aptikti bylų, kuriose būtų vertinamas draudimo intereso teisėtumas bei jo įtaka teisiniams draudimo santykiams.

CK nenustato specialių normų dėl draudimo intereso teisėtumo. Tačiau kiekvienu konkrečiu atveju verti-

nant, ar draudimo interesas atitinka teisėtumo reikalavimus, reikėtų atsižvelgti į CK nustatytus bendrus reikalavimus asmenims, įgyvendinantiems savo teises bei vykdančioms pareigas.

IŠVADOS

Straipsnyje atlikta draudimo intereso analizė rodo, kad tinkamai nustatyti draudimo interesus labai svarbu teisiniams draudimo santykiams. Draudimo interesas – tai pagrindinis elementas, apsaugantis draudimo rinką nuo jai nebūdingų susitarimų dėl lažybų draudimo dėl kito asmens turto, sveikatos ar gyvybės. Draudimo intereso doktrina padeda teisiniuose draudimo santykiuose išskirti dvigubą draudimą bei draudimą, kuris viršija draudimo vertę, neleidžia iš teisinių draudimo santykių nepagrįstai gauti naudos bei užkerta kelią bet kokiems piktnaudžiavimams draudimo srityje.

Draudimo interesas kiekvienu konkrečiu atveju gali būti nustatomas ir apibūdinamas pagal šiuos požymius:

1. Draudimo interesas – tai vertybė, kurią draudėjas siekia apsaugoti draudimo sutartimi nuo galimų rizikų. Sutartiniuose draudimo santykiuose draudimo interesas yra laikomas draudimo objektu.

2. Draudimo interesas turi būti turinio pobūdžio, jis privalo būti išreikštas pinigais. Nuostolių draudimo sutartyse draudimo interesas nustatomas taip: turto draudimo atveju – pagal turto vardinę rinkos vertę, civilinės atsakomybės draudimo atveju – galima draudėjo (apdrausitojo) nuostolių padarius žalą pinigine išraiška; gyvybės ir sveikatos draudimo atveju – konkreti pinigų suma, kuria draudėjas įvertina savo gyvybę arba sveikatą. Neturtiniai (moraliniai) interesai negali būti draudžiami.

3. Draudimo interesas turi būti subjektyvus; draudžiamas tik toks interesas, kuris yra tiesiogiai susijęs su konkrečiu asmeniu arba draudimo sutartyje yra nustatytos sąlygos, nustatančios, kurių asmenų interesai yra draudžiami.

4. Draudimo interesas turi būti teisėtas, neteisėto intereso negalima apsaugoti teise (draudimo sutartimi).

LITERATŪRA

1. **Dabartinės** Lietuvių kalbos žodynas / Redaktorius S. Keinis. IV leidimas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
2. **Diacon S. and R. Carter R. L.** Success in Insurance. Third edition. – London: John Murray, 1992.
3. **Merkin R.** Colinvaux's Law of Insurance. Seventh Edition. – London: Sweet & Maxwell, 1997.
4. **Bennett C.** Dictionary of Insurance. – London: Longman Group UK Limited, 1997.
5. **Lietuvos Respublikos** draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr.94-4246.
6. **Lietuvos Respublikos** civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr.74-2262.
7. **Lietuvos Respublikos** transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr.56-1977; 2004. Nr. 46-1498.

8. **Lowry J. and Rawlings P.** Insurance Law: doctrines and principles. – Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 1999.
9. **Серебровский В. И.** Избранные труды. Очерки советского страхового права. – Москва: Статут, 1997.
10. **Mikelėnas V.** Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. – Vilnius: Justitia, 1995.
11. **Гражданский кодекс** Российской Федерации (части первая и вторая) (с изменениями от 20 февраля, 12 августа 1996 г., 24 октября 1997 г., 8 июля, 17 декабря 1999 г., 16 апреля, 15 мая 2001 г.). Принят Государственной Думой 21 октября 1994 года.
12. **Vaišvila A.** Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2000.
13. **Mikelėnas V., Vileita A., Taminskas A.** Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. – Vilnius: Justitia, 2001.
14. **Lietuvos Respublikos** ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr.13-467.
15. **Čepinskis J., Raškinis D., Stankevičius R. ir Šernius A.** Draudimas – Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1999.
16. **Фегельсон Ю.** Введение в страховое право. – Москва: Издательство БЕК, 1999.
17. **The Law Reform Commission.** Insurance Contracts. – Canberra: Australian Government Publishing Service, 1982.
18. **Keeton R. E., Widiss A. I.** Insurance Law: A Guide to Fundamental Principles, Legal Doctrines and Commercial Practices (Practitioner Treatise) (Hornbook Series). – West Publishing Co., 1988.
19. **Clarke M.** Policies and Perceptions of Insurance Law in the Twenty-First Century. – New York: Oxford University Press Inc., 2005.
20. **Lietuvos Aukščiausiojo** Teismo 2003 m. birželio 2 d. nutartis c. b. *UAB draudimo kompanija „Baltic polis“ v. Vilnius Ramanauskas*. Nr. 3K-3-643/2003, kategorija 67.
21. **Black K. and Skipper H. D.** Life & Health Insurance. Thirteenth Edition. – The Prentice Hall, Upper saddle river: New Jersey 07458, 2000.
22. **Birds J.** Modern Insurance Law. – London: Sweet & Maxwell, 1997.
23. **Maitland – Walker J.** EC Insurance Directives. – London: Lloyd's of London Press LTD, 1992.
24. **UAB „ERGO Lietuva“** Vandens transporto priemonių kasko draudimo taisyklės. <http://www.ergo.lt/lt/verslas/paslaugos/watertcasco/> (prisijungimo laikas 2005 m. spalio 21 d. 15 val. 00 min.).
25. **UAB „If draudimas“** Transporto priemonių draudimo taisyklės Nr.001 (Su pakeitimais ir papildymais 2005 10 24). [http://www.if.lt/web/lt/private.nsf/noframes/BB838F3BAD202C5BC1256D6B004E391F/\\$file/Casco%20taisykles%202005-10-24.doc](http://www.if.lt/web/lt/private.nsf/noframes/BB838F3BAD202C5BC1256D6B004E391F/$file/Casco%20taisykles%202005-10-24.doc) (prisijungimo laikas 2005 m. spalio 25 d. 17 val. 00 min.).

INSURABLE INTEREST – THE KEY ELEMENT OF INSURANCE

Doctoral Candidate Kazimieras Zaveckas

Insurance Supervisory Commission of the Republic of Lithuania
Mykolas Romeris University

S u m m a r y

The main idea of this paper is to disclose importance of insurable interest for insurance contracts and to analyse how insurable interest is implemented in Lithuania Law and to find main tendencies of legal practice of Lithuanian courts.

Existence of an insurable (lawful) interest is considered as an essential element of valid insurance contract. Contract without insurable interest would be illegal. Without insurable interest any insurance contract would be nothing and would be treated as a wager or gambling act. Insurable interest was established as a main element of insurance contract to put an end to gambling policies often issued on the lives of persons in which the policyholder had no any interest.

When we say that someone has an "interest", we usually imply that one's has a financial involvement with them. Insurable interest is the legal right to insure.

The doctrine of insurable interest is directly established in the Law on Insurance of Republic of Lithuania and indirectly (rules of double insurance, over insurance are indirect indicators of existence of insurable interest) in the Civil Code of Republic of Lithuania. Insurable interest is defined as a loss that the policyholder, the insured person, or the beneficiary may incur upon occurrence of an insured event. A lawful interest of the policyholder and the insured person which may be expressed in money shall be an obligatory precondition for an indemnity insurance contract.

The essentials of insurable interest are:

- 1) There must be object (life, property, potential liability, rights or financial interest and etc.) capable of being covered;
- 2) Such an object (life, property, potential liability, rights or financial interest and etc.) must be the subject - matter of the insurance;
- 3) The insured must be in a legally recognised relationship with the subject - matter of insurance whereby he benefits by its safety or absence of liability and is prejudiced by its damage or destruction or creation of liability.

Insurable interest must be material (possibility assess in money), subjective (related to individual person) and lawful.

Keywords: insurance, insurable interest.